

Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan arviointikertomus vuodelta 2022, Tiivistelmä

Lapin hyvinvointialueen (Lapha) toiminnan valmistelussa vuonna 2022 onnistuttiin suhteellisen hyvin

Lapin hyvinvointialueen (Lapha) tarkastuslautakunta on hyväksynyt 11.5.2023 § 46 arviointikertomuksen vuodelta 2022. Tarkastuslautakunnan päätehtävänä on lain mukaan arvioida, ovatko aluevaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet toteutuneet, ja onko toiminta ollut tuloksellista ja tarkoituksenmukaista. Vuosi 2022 oli tarkastuslautakunnan tehtävän toteuttamisen kannalta poikkeuksellinen, koska Laphan toiminta alkoi vasta vuoden 2023 alussa. Arviointikertomus kohdistuikin valmisteluvaiheen toiminnan arviointiin.

”Tarkastuslautakunnan päähavainto on se, että Laphan toiminta oli vuonna 2022 hyvin virkahenkilö- ja hallitusvetoista. Lautakunta suosittaa, että tämä toiminnan järjestämistapa ei jäisi pysyväksi. Päätösvaltaa tulisi pystyä hajauttamaan ja sen uudelleen määrittelyä harkita.”

tarkastuslautakunnan pj. Vesa Puuronen

Tavoitteet enimmäkseen saavutettiin

Turvallinen siirtymä ja palvelutuotannon jatkuminen keskeytyksittä vuodenvaihteessa 2022-2023 onnistuivat tavoitteen mukaisesti. Lapin hyvinvointialueen valmistelu eteni vuoden 2022 aikana kiireaikataulusta ja valmisteluresurssien vähyydestä huolimatta hyvässä hengessä.

Organisointia on selkeytettävä

Hyvinvointialueen asiat on käsitelty pääsääntöisesti aluehallituksessa. Organisaatiota kehitettäessä tulisi pohtia toimielinrakennetta ja delegointeja eli toimivallan siirtoja. Henkilöstöorganisaatio on linjaorganisaatio eli jokaisella toimialalla on yksi johtaja, mutta sosiaali- ja terveystalouden neljän palvelualueen rooli ja johtaminen jää epäselväksi. Haasteena on myös sosiaali- ja terveystalouden yhteensovittaminen.

Toimielin- ja henkilöstöorganisaatiota, mukaan lukien palvelualuemallia, tulee arvioida uudelleen. Asiat tulee käsitellä ja päättää tarkoituksenmukaisella tasolla.

Haasteena on talouden tasapainottaminen

Vuoden 2022 osalta rahoitus oli riittävä ja tilikauden tulos ylijäämäinen ennen tilinpäätössiirtoja. On perusteltua, että hyvinvointialueelle laadittiin kokonaisbudjetti. Valmisteluvaiheen taloudellisia ja toiminnallisia tavoitteita ei käsitelty eikä päätetty aluevaltuustossa. Valtuuston päätökset olisivat kuitenkin tuoneet käynnistymisvaiheen tavoitteille tarvittavaa selkänöjää ja arviointipohjaa.

Vuodelle 2023 on tehty alijäämäinen budjetti (-43,2 miljoonaa euroa), joka tulee kattaa vuoteen 2025 mennessä. Talouden tasapainottaminen edellyttää todennäköisesti merkittäviä rakenteellisia uudistuksia.

Henkilöstöön ja työnantajamaineeseen on panostettava

Lapin hyvinvointialueelle siirtyi henkilöstöä 27 organisaatiosta: 21 kunnan sosiaali- ja terveystalvveluista, Lapin (LSHP) ja Länsi-Pohjan (LPSHP) sairaanhoitopiireistä, Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymästä (ml. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus), Oulunkaaren kuntayhtymästä Simon palvelujen osalta, Pelkosenniemen-Savukosken kansanterveystyön kuntayhtymästä ja Lapin pelastuslaitokselta.

Henkilöstö siirtyi vanhoina työntekijöinä pääsääntöisesti entisine tehtävineen liikkeenluovutusperiaatteiden mukaisesti. Lapin hyvinvointialue, jossa työskentelee 1.1.2023 alkaen 7 641 sote- ja pelastusalan ammattilaista, on jatkossa lappilaisten hyvinvoinnin perusta. Myös yksityisille toimijoille ulkoistetut palvelut toimivat entiseen tapaan.

Lapin hyvinvointialueella puhutaan suomen kielen lisäksi kolmea eri saamen kieltä: pohjoissaame, inarinsaame ja koltansaame. Lapin hyvinvointialueen erityisenä tehtävänä on saamenkielisten palvelujen kehittäminen. Saamenkielisten palvelujen saanti ja tarjoaminen riippuu kuitenkin saamenkielisen henkilöstön saatavuudesta. Tämän vuoksi niiden virkojen ja toimien osalta, missä saamen kielen taidolla on merkitystä, hakuilmoituksessa tulisi olla maininta, että saamen kielen taito voidaan katsoa erityiseksi ansioksi.

Muutostilanteen valmistelu oli kuormittavaa, ja muutoksen johtamisen haaste oli suuri vuonna 2022. Erittäin vaativissa muutostilanteissa olisi tärkeää panostaa työhyvinvointia ylläpitäviin rakenteisiin, joissa johtaminen ja esihenkilötyö on keskeisessä roolissa.

Hankintaosaamisen varmistaminen on tärkeää

Lapin hyvinvointialueelle siirtyviä erilaisia sopimuksia on yhteensä 4 878 kpl, eniten ICT- ja ostopalvelusopimuksia. Merkittävä huomio oli, että kunnat olivat osin jättäneet vuoden 2022 lopussa kilpailuttamatta päättyviä sopimuksiaan ja kiireellisiä, esille tulleita kilpailutuksia on tehty sairaanhoitopiirien resursseilla ja ostamalla kilpailuttajakonsulttipalvelua, joka on ollut 8-10 kertaa kalliimpaa kuin omana työnä tehtynä.

Hankintatoimi on todennut, että hankintojen valmistelu olisi tullut aloittaa varhaisemmassa vaiheessa ja hankintojen valmistelu oli aliresursoitua.

Matkapalvelukeskuksen toimintaa tulee laajentaa

Tekniset ja logistiikkapalvelut on keskeinen vastuualue, joka hallinnoi suurta määrää (492) kiinteistöjä ja toimitiloja sekä huolehtii mm. kuljetuspalveluista.

Kuljetuspalvelujen kilpailutus on kestänyt aluehallituksessa yli kuusi kuukautta, vaikka sopimukset ovat loppuneet useassa kunnassa jo vuoden 2022 lopussa. Tämä voi tarkoittaa hinnankorotuksia ja viivästymistä kuljetuspalveluiden saatavuudessa.

Nykyisellään matkapalvelukeskus (MPK) tuottaa palvelua vain Rovaniemen alueella, mutta tämä välityspalvelu olisi mahdollista ottaa käyttöön koko Lapin hyvinvointialueella. Tarkastuslautakunta pitääkin tärkeänä, että matkapalvelukeskuksen toiminta ulotetaan koko Lapin hyvinvointialueelle.

Arviointikertomus aluevaltuustossa kesäkuussa

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2022 aluevaltuustolle käsiteltäväksi 12.6.2023 kokouksessa ja esittää, että aluevaltuusto pyytää aluehallitusta kokoamaan vastineet ja antamaan valtuustolle lausunnon syyskuun loppuun mennessä toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aiheita, ja mihin tarkastuslautakunnan kannanottojen perusteella on ryhdytty.

”Tarkastuslautakunta toivoo, että jo tämän vuoden 2022 arviointikertomuksen havaintoja ja suosituksia hyödynnetään Laphan tulevan toiminnan kehittämiseen vuoden 2023 aikana.”

tarkastuslautakunnan pj. Vesa Puuronen

Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan arviointikertomus vuodelta 2022 tullaan julkaisemaan kesäkuussa verkko-osoitteessa: <https://www.lapha.fi/tarkastuslautakunta>.

Lisätietoja:

tarkastuslautakunnan pj. Vesa Puuronen vesa.puuronen@lapha.fi, puh. 050 320 3434 ja tarkastuspäällikkö Riitta Erola riitta.erola@lapha.fi, puh. 040 537 8271